

## ІСТОРИЧНІ НАУКИ

**Гураль О.І.**

*викладач,*

*Національний технічний університет України*

*«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

### **ПЕРШЕ УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА»**

На сучасному етапі державного будівництва в Україні теоретичного і практичного розв'язання потребують ті ж проблеми, що і століття тому: відродження національної свідомості українців та суспільно-політичної активності широких верств населення, розвиток вітчизняної культури, утвердження духовності, розширення сфери використання української мови і впровадження її в усі галузі життя, врешті економічна ініціатива і активна громадянська позиція всіх верств населення у нових напрямках. У вирішенні багатьох з цих питань київська «Просвіта» на поч. ХХ ст. виступала ідейним натхненником, практично займалася реалізацією своїх програмних завдань й нагромадила певний досвід, який суспільство повинно використовувати в нових історичних умовах. Особливої уваги заслуговує культурно-просвітницька діяльність товариства протягом 1906–1910 рр. на території м. Києва і Київської губернії. Зазначимо, що лише на цей регіон «Просвіта», згідно свого статусу, затвердженого царською адміністрацією, могла поширювати свою діяльність, хоча і самі «просвітяни» прагнули, щоб товариство було всеукраїнським, і фактично київське товариство мало безперечний авторитет і вплив на теренах, заселених українцями і визнавалося провідним з боку інших однойменних товариств, що діяли на території Російської імперії.

Розглядаючи історію становлення та діяльності київської «Просвіти», необхідно зазначити, що перше українське товариство «Просвіта» було засноване ще в 1868 р. у Львові, на території тогочасної Австро-Угорської імперії на противагу антиукраїнським течіям у суспільному та культурному житті: асиміляційній, підтримуваній владою австрійського імператора, з одного боку, русофільській з другого, полонізації – з третього. Галицькі громадські діячі поставили перед собою мету

довести, що українці – народ з давніми і багатими культурними традиціями, який ментально відрізняється як від поляків, так і від росіян [1]. Саме львівське товариство «Просвіта» дало поштовх до діяльності подібних інституцій по всій території України, на той час розділеної між двох імперій, стало для них орієнтиром, порадиником, моральною і матеріальною опорою.

Однією з перших і найбільш діяльних на Наддніпрянській Україні була київська «Просвіта» (заснована 26 травня 1906 р.). Товариству вдалося залучити до різноманітної просвітницької праці великий гурт національно свідомої інтелігенції не лише Києва, а й інших населених пунктів. Засновниками товариства були Б.Д. Грінченко, М.М. Грінченко, Г.О. Коваленко, В.І. Козловський, Ф.С. Красицький, М.В. Лисенко, Ф.П. Матушевський, М.І. Павловський, М.С. Синицький, М.М. Старицька.

25 червня 1906 р. на загальних зборах до керівного органу – Ради товариства було обрано: Б.Д. Грінченка (головою), В.Ф. Дурдуківського (скарбником), С.О. Єфремова, Л.П. Косач (Лесю Українку) (товариш голови), О.П. Косач (Олену Пчілку), М.П. Левицького, В.М. Степанківського, С.М. Шемета (тимчасово секретарем). Вже з переліку уславлених імен фундаторів товариства та членів її Ради видно, який потужний інтелектуальний потенціал української еліти згуртувала навколо себе київська «Просвіта». З 23 серпня секретарем товариства став А.І. Яковлів, з 30 листопада того ж року – Д.І. Дорошенко. У квітні 1907 р. обрано новий склад Ради товариства: Б. Д. Грінченко (голова), Д.І. Дорошенко (секретар; від 10 квітня ці обов'язки виконував В.М. Страшкевич, від 8 червня – М.С. Синицький, від 7 жовтня – В.Ф. Дурдуківський), Д.Ф. Дурдуківський (скарбник; після 8 червня його обов'язки виконував В.М. Цимбал), Л.П. Косач, О.П. Косач, В.Д. Орловський (товариш голови товариства), М.С. Синицький, В.М. Страшкевич [2, с. 54].

У статуті київської «Просвіти» зафіксовано, що Рада товариства складається з 8 членів, яких обирають Загальні Збори товариства строком на 2 роки. Рада порядкує всіма справами товариства і є його заступником (тобто повноважним представником чи репрезентантом) скрізь і завжди. Мета товариства – допомагати розвитку української культури і навчання українців Києва і губернії їх рідній мові. Для реалізації зазначеного товариство мало на меті випуск книг, газет і журналів рідною мовою а також було заплановано відкриття бібліотек, читалень, книгарень, музеїв і ін. Для проведення бесід та лекцій з

населенням передбачалося споряджати виїзди членів товариства. Окремо було наголошено на необхідності створення українських шкіл та благодійних закладів [3, с. 1].

Стосовно бюджету товариства в статуті було зазначено, що фінансування має йти з таких джерел: внесків та пожертв членів, прибутків установ «Просвіти», доходів з концертної діяльності. Питання фінансування вирішували загальні збори або ж Рада товариства, якщо їй надавали такі повноваження загальні збори членів. Членами товариства могли бути повнолітні особи чоловічої та жіночої статі, які приймалися до його лав рішенням зборів на підставі загальних правил [3, с. 4].

В свою чергу члени товариства поділялися на: почесних, дійсних і співробітників, тобто найманих працівників за певну платню [3, с. 5]. При товаристві спершу діяли 4 комісії: видавнича, бібліотечна, артистична, шкільно-лекційна.

Через свою активну діяльність «Просвіта» привернула пильну увагу царської адміністрації та Охоронного відділення Департаменту поліції і в 1910 р. під цілком надуманими і формальними приводами її діяльність було заборонено на підставі постанови Київського губернського правління припинено функціонування «Просвіти». Не випадково імперська адміністрація саме у виданнях «Просвіти» вбачала загрозу існуванню панівного режиму і визнала їх підставою для скасування товариства у квітні того ж року.

Товариство відновило свою діяльність лише 4 квітня 1917 р. і діяло фактично по 27 лютого 1920 р., після чого його діяльність припинилася на довгі роки.

Отже, можемо зробити висновок про те, що київська «Просвіта» в період 1906-1910 рр. уособлювала високі морально-етичні якості кращих представників національної інтелігенції. Послідовно виступаючи на захист всієї української культури, товариство водночас протидіяло проявам націоналізму, шовінізму, відступництва від високих ідеалів безкорисливого служіння своїй Батьківщині. Члени товариства вирізнялися принциповістю в справі захисту рідної мови, українського друкованого слова, національного шкільництва тощо і водночас винятковою порядністю як у фінансових питаннях, так і в міжособових відносинах. Завдяки постійній корекції виборних керівних ланок і визначальному принципу верховенства вільної думки більшості учасників загальних зборів «Просвіти» усувалась можливість диктатури з боку якоїсь однієї групи чи окремої особи при визначенні певних засад

діяльності даного товариства. Незважаючи на незаперечні здобутки товариства, реалізація її потенціалу виявилася недостатньою, багато намірів «просвітян» залишилися нездійсненими – як внаслідок перепон з боку владних кіл тодішньої Російської імперії, так і відсутності достатньої кількості коштів і браку сил.

### **Список використаних джерел:**

1. Всеукраїнське товариство «Просвіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prosvitanews.org.ua/istor.html>

2. Копиленко Н. Київська «Просвіта» (1906–1910) / Н. Копиленко // Дивослово. – 1994. – № 1. – С. 54-57.

3. Статут товариства «Просвіта» у Києві, заснованого в пам'ять Тараса Шевченка. – К.: Друкарня товариства Н. А. Гирича, 1906. – 14 с.

**Журкін Є.І.**

*студент,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПАРТІЙНОСТІ В УКРАЇНІ**

У політичній системі сучасної України головними пріоритетами є утвердження принципів демократії, політичного плюралізму, забезпечення прав і свобод громадян, формування громадянського суспільства, поділ політичної влади на виконавчу, законодавчу та судову, формування систем місцевого самоврядування. Одним із головний напрямів політичної трансформації українського суспільства є перехід до багатопартійності. Політичні партії стають важливим елементом нового суспільно-політичного життя, необхідним інститутом, без якого неможливе існування представницької демократії в країні [6, с. 445-449].

Серед ключових методів формування багатопартійної системи є поява партій, яка стала результатом громадянської ініціатив. В одних випадках спочатку виникали політичні об'єднання громадян, які в подальшому слугували фундаментом для оформлення партій. Іншим прикладом може